

ДЕЯКІ ЛЕКСИЧНІ ТРУДНОЩІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ КУЛІНАРНИХ ВІДЕОРЕЦЕПТІВ

Остроушко О. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри перекладу та слов'янської філології
Криворізький державний педагогічний університет
пр. Гагаріна, 54, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна
orcid.org/0000-0002-5329-8387
ostroushko.oksana@gmail.com*

Ключові слова:

*кулінарний дискурс,
лексичні перекладацькі
трансформації, генералізація,
конкретизація, еквонімізація,
переклад термінологічних
словосполучень,
деметафоризація.*

У статті на матеріалі самостійно виконаного перекладу низки відеорецептів із кулінарних YouTube-каналів Г. Рамзі, Дж. Олівера та А. Олсон проаналізовано та описано деякі лексичні труднощі англо-українського перекладу кулінарних текстів. Увагу було зосереджено на перекладі широкозначних лексем, умовах вибору часткових перекладацьких відповідників, перекладі термінологізованих словосполучень. Багато кулінарних назв англійської та української лінгвокультур є лише частковими відповідниками, оскільки різняться внутрішньою формою, набором сем, граматичною структурою. Перекладацький відповідник вибирається залежно від мовного та позамовного контексту. Відеозображення допомагає перекладачу дібрати правильну номінацію, але лише за умови належного рівня його/її обізнаності зі сферою кулінарії мови перекладу. Складним може виявитися пошук адекватних відповідників до назв кухонної техніки та приладдя, оскільки для певної кількості нових приладів словники поки не фіксують відповідників, отже, виникає потреба звертатися до живого мовлення. Синонімічні та метонімічні заміни доводиться використовувати для перекладу лексикалізованих термінологічних словосполучень, оскільки в різних лінгвокультурах семантичною основою творення термінів стали різні ознаки. Переклад терміносполучення з одним і тим самим компонентом вимагає застосування різних трансформацій з огляду на традиції термінотворення в мові перекладу, уживаність тої чи тої сполуки в живому мовленні. Серед лексичних труднощів перекладу виокремлено: переклад назв інгредієнтів, кулінарних дій і процесів, посуду, кухонного приладдя та начиння, термінологізованих словосполучень, метафоричних висловів, прикметників. Під час перекладу застосовано такі типи трансформацій, як: синонімічні заміни, кореферентні заміни, метонімічні заміни (зокрема, конкретизація, генералізація, еквонімізація), деме́тафоризація, експресивні конотативні трансформації посилення чи применшення ознаки. Лексичні трансформації в абсолютній більшості супроводжуються трансформаціями на граматичному рівні. Критично важливою є обізнаність перекладача у сфері кулінарії обох лінгвокультур. На вибір перекладацького відповідника впливає тип виконуваного перекладу, зокрема дотримання вимог ізохронії у разі закадрового перекладу.

SOME LEXICAL DIFFICULTIES OF ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATING OF CULINARY VIDEO RECIPES TEXTS

Ostroushko O. A.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Translation and Slavic Philology
Kryvyi Rih State Pedagogical University
Gagarin Ave., 54, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5329-8387
ostroushko.oksana@gmail.com*

Key words: *culinary discourse, lexical translation transformations, generalization, concretization, equanimization, translation of terminological phrases, demetaphorization.*

Some lexical difficulties of English-Ukrainian translating of culinary texts are analyzed and described in the article. The analyze is based on the self-made translations of a number of video recipes from culinary YouTube channels by G. Ramsay, J. Oliver and A. Olson. Attention is focused on the translation of broad-meaning lexemes, the conditions of choosing partial correspondences, and the translation of terminological phrases. Many culinary names of English and Ukrainian lingual cultures are only partial correspondences, as they differ in their inner forms, set of semes, and grammatical structure. The translation correspondence is chosen depending on the linguistic and non-linguistic context. The video image helps the translator to choose the right nomination, but only if he/she has an adequate level of familiarity with the culinary field of the target language. It can be difficult to find adequate correspondences for the names of kitchen equipment and utensils, because the dictionaries do not yet fix the correspondences for a certain number of new appliances, therefore we need to turn to the speech. Synonymous and metonymic substitutions have to be used when translating lexicalized terminological phrases, since in different lingual cultures different signs have become the semantic basis of the creation of terms. The translation of different term combinations with the same component requires the application of various transformations depending on the traditions of term formation in the target language, the usability of one or another combination in the speech. Among the lexical difficulties of translation, the following ones are distinguished: translation of the names of ingredients, culinary actions and processes, dishes, kitchen equipment and utensils, translation of the terminological phrases, metaphorical expressions, adjectives. The following types of transformations are used in the translation: synonymous substitutions, co-referential substitutions, metonymic substitutions (in particular, concretization, generalization, equanimization), demetaphorization, expressive connotative transformations of strengthening or diminishing a sign. Lexical transformations in the absolute majority are accompanied by transformations at the grammatical level. The translator's knowledge of the cuisine of both lingual cultures is critically important. The choice of a translation correspondence is influenced by the type of translation being performed, in particular, compliance with isochrony requirements during voice-over translation.

Постановка проблеми. Вивчення кулінарного дискурсу є порівняно новим напрямом лінгвістичних досліджень, але науковці говорять про становлення окремої галузі прикладного мовознавства, що в англomовному середовищі отримала назву *culinary linguistics* «кулінарна лінгвістика» [1]. Як складний соціокультурний феномен кулінарний дискурс не тільки відображає матері-

альну, звичаєву, соціально-статусну та інші сторони життя національно-культурної спільноти, а й формує модель щоденної поведінки, транслює ціннісні орієнтації, спонукає до певного стилю життя. Останні два-три десятиліття позначені суттєвим посиленням інтересу до сфери харчових практик, що, зокрема, виявляється у значному зростанні кількості традиційних кулінар-

них текстів (збірники рецептів, кулінарні книги), у розширенні жанрового діапазону кулінарного дискурсу (кулінарні телешоу, сайти, відеоблоги та ін.). Глобалізаційні процеси, зі свого боку, сприяють поживленню міжкультурної комунікації у сфері кулінарії, що актуалізує потреби перекладу. Наприклад, проблема адекватності перекладу мови певної національної кухні іншою мовою розглядалася у 2009 р. у межах щорічного Оксфордського симпозиуму з продовольства й кулінарного мистецтва (*Oxford Symposium on Food and Cookery*) [2].

У наших сучасних умовах збройної російської агресії роль української мови як культурного посередника суттєво зростає, причому це має відображатися в усіх сферах життєдіяльності соціуму – від політики й дипломатії до, на перший погляд, «приземлених» і «несерйозних» сфер комп'ютерних ігор, мультфільмів, кулінарних рецептів і т. ін., які насправді визначальним чином формують наше щодення.

Нашу увагу привернули відеорецепти, представлені на YouTube-каналах відомих шеф-кухарів Гордона Рамзі (*Gordon James Ramsay*), Джеймі Олівера (*James Trevor "Jamie" Oliver*), Анни Олсон (*Anna Olson*). Це популярні відеоблоги, що мають по кілька мільйонів підписників та багатомільйонні (канал Гордона Рамзі – мільярдне) перегляди. Самі ж шеф-кухари є референтними особистостями, що демонструють та задають певні правила та стандарти і харчової поведінки, і стилю життя. Залишаючи осторонь питання авторського права, дозволів на переклад тощо, констатуємо, що українські глядачі поки що не мають можливості переглядати канали або принаймні найбільш значущі чи найпопулярніші рецепти в українському перекладі, тоді як російські переклади в мережі є. Вважаємо, що переклад українською англійського кулінарного контенту популярних YouTube-каналів є одним напрямів реалізації нагального та важливого завдання забезпечення функціонування української мови у віртуальному комунікативному просторі Інтернету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджень, присвячених проблемам англо-українського перекладу кулінарного дискурсу, порівняно небагато. Науковці передусім відзначають труднощі перекладу реалій, зокрема назв страв, продуктів харчування, способів приготування чи подавання їжі тощо [3, с. 137]. На актуальність проблеми перекладу «гастрономічних реалій» звертає увагу І. Державецька. Мовознавиця говорить про відображення «духу народу» в найменуваннях продуктів харчування, самого процесу й часу споживання їжі та напоїв [4, с. 468]. О. Панченко серед найбільш продуктивних способів перекладу «глютонічних найменувань»

називає транскрипцію, транслітерацію, описовий переклад, калькування, переклад за допомогою еквівалента; нерідко перекладач змушений застосувати лексико-граматичні (змішані) трансформації [5, с. 91]. Ю. Чернова, Т. Гаращенко, як і інші автори, підкреслюють, що еквівалентність перекладу кулінарного тексту напряму залежить від обізнаності перекладача у сфері кулінарії та його соціокультурної компетентності [6].

Мета і завдання статті. На згаданих вище YouTube-каналах ми вибрали 37 відеорецептів, об'єднаних різдвяною тематикою та виконали переклад текстів задля можливого використання як закадрового перекладу. Мета нашої розвідки – виявити й проаналізувати основні, крім перекладу реалій, лексичні труднощі англо-українського перекладу текстів кулінарних відеорецептів. Завдання дослідження: виокремити групи лексики, які становлять труднощі перекладу, дібрати оптимальні способи перекладу, охарактеризувати чинники, які впливають на вибір перекладацьких відповідників.

Об'єктом дослідження є лексичні одиниці текстів англійських кулінарних відеорецептів та їхні українськомовні відповідники. **Предмет дослідження** – лексичні трансформації, застосовані під час перекладу.

Виклад основного матеріалу. Найбільше труднощів у перекладача у разі роботи з кулінарними текстами виникає на лексичному рівні. Особливої уваги, як відзначають дослідники і що підтверджує проаналізований нами матеріал, потребують назви страв, інгредієнтів, одиниць вимірювання, дій і процесів. Вважаємо, що перелік може бути доповнений назвами посуду, кухонного приладдя та начиння, а також до лексичних труднощів перекладу слід уналежнити переклад термінологізованих словосполучень.

Певна кількість лексем має свої повні словникові відповідники: *onions* – *цибуля*, *garlic* – *часник*, *cabbage* – *капустя*, *ginger* – *імбир*, *soup* – *суп*, *sauce* – *соус*.

Але для значно більшої групи слів відповідники часткові, тобто, по-перше, далеко не завжди семний склад відповідників збігається, що зумовлює застосування під час перекладу синонімічних заміни, метонімічних заміни (зокрема, трансформацій конкретизації, генералізації, еквонімізації); по-друге, ономазіологічна структура відповідників може бути різною, що з погляду граматики дозволяє говорити про трансформації опущення, додавання, категорійної і частиномовної заміни.

Наприклад, до англійської лексеми *pan* словники [7] пропонують відповідники *каструля*, *сковорода*, *миска*, *деко*, *форма* (*формочка*). Вибір того чи того синонімічного відповідника залежить

від контексту: як від вузького, так і від текстового й позатекстового.

Скажімо, у рецептах Анни Олсон вважаємо доречним уживати відповідник *форма*, що відповідає українській кулінарній традиції: у назвах посуду для випікання прийнято вживати це слово, а також демінутив *формочка* для відповідного посуду невеликого розміру (пор.: *форма для торта, форма для випічки (випікання) – формочки для кексів*): *You want to spread the batter into a level layer within the pan. – Вам треба розрівняти тісто у формі.* У такому разі можемо говорити про лексичну трансформацію генералізації та застосування стратегії доместикації. Принагідно зауважимо, що в наведеному прикладі застосовуємо генералізацію й під час перекладу лексеми *batter*: семна структура слова містить сему «рідкий», це рідке тісто, під час перекладу ця сема не актуалізується, але компенсація відбувається завдяки відеозображенню консистенції тіста. Також у наведеному реченні на синтаксичному рівні трансформуємо словосполучення, замінюючи його словом: *spread into a level layer – розрівняти.*

В інших контекстах відеозображення зумовлює вибір інших відповідників для перекладу англійського *pan*: *Put the croissant in a dry pan and toast* (Г. Рамзі) – *Покладіть круасани на суху сковорідку і обсмажте; I'm going to get a pan on and I'm going to put it on a little heat* (Дж. Олівер) – *Я візьму каструлю та поставлю її на невеликий вогонь; First, pour red wine into a pan and gently heat* (Г. Рамзі) – *Спочатку налейте в каструлю червоного вина й трохи підігрійте; Add 150 grams of caster sugar to a pan followed by a couple of star anise* (Г. Рамзі) – *Висипте у сотейник 150 грамів цукру, додавши пару зірочок анісу.* В останньому прикладі маємо еквонімічну заміну: *сотейник* – «сковорідка з товстим дном і високими прямими боками, в якій готують переважно соте» [8]. Цю ж лексему вважаємо доцільним використати і під час перекладу словосполучення *casserole style pan*: *I'm using a kind of casserole style pan on a medium heat* (Дж. Олівер) – *Я використовуватиму сотейник на середньому вогні.* Зрозуміло, орієнтація на відеозображення вимагає від перекладача обізнаності з цим предметним складником кулінарного мистецтва та особливостями номінацій у мові перекладу.

Подібні особливості виявляються й під час перекладу лексеми *bowl*, до якої у словниках [7] маємо відповідники *миска, чаша, чашка, келих*. Але широкий контекст – не тільки текст, але й відповідний відеоряд – зумовлює як уживання словникового відповідника, так і застосування еквонімічних замін: *First add pork mice to the bowl, season with salt and pepper and mix* (Г. Рамзі) –

Спочатку покладіть свиний фарш у миску, направте сіллю й перцем та перемішайте; I'll add one and a half cups of unsalted butter to the mixing bowl (А. Олсон) – *Я додам півтори склянки несоленого масла в чашу міксеру; Just one side of the bowl* (Г. Рамзі) – *З одного боку тарілки.*

Для називання форми для випікання з невисокими бортами в аналізованих текстах відеорецептів уживається лексикалізоване словосполучення *baking tray*: *So get this on a thin baking tray* (Дж. Олівер), що контекстуально мовцями може скорочуватися лише до іменника *tray*: *I have one tray that's for bases* (А. Олсон). Українсько-англійські словники [7] не містять відповідника для *baking tray* у разі наявності варіантів перекладу *baking pan* – *деко для випікання*. Уважаємо доцільним під час перекладу уживати однослівний відповідник *деко*: *Покладіть це на тонке деко; У мене одне деко для основи.* Тлумачний словник української мови [8] маркує слово *деко* як діалектне, синонім до слова *лист* у значенні «тонкий, щільний шматок або шар якого-небудь матеріалу (паперу, заліза, фанери і т. ін.)». Але сучасне живе мовлення засвічує активне побутування слів *деко* і *лист* саме на означення зазначеного вище типу форми для випічки (див., наприклад пропозиції інтернет-магазинів із продажу кухонної техніки та начиння).

Складним може виявитися пошук адекватних відповідників до назв кухонної техніки та приладдя. Таких назв в аналізованих текстах небагато, але для певної кількості нових приладів словники поки не фіксують відповідників, отже, виникає потреба звертатися до живого мовлення, приділяти увагу відеозображенню. Зауважимо, що навіть таке звичне й широкоживане слово, як *блендер*, фіксується поодинокими словниками української мови, а перекладні словники електронного ресурсу [7] до англійського *blender* пропонують як перекладні відповідники лексеми *змішувач, міксер*. Останнє не відповідає нашим поточним реаліям: *блендер* і *міксер* – різні кухонні прилади.

Наприклад, в одному з відеорецептів Джеймі Олівера фіксуємо: *So I'm gonna put 250 grams into a food processor...* В англійській мові *food processor* тлумачиться як електричний прилад, який по-різному нарізає їжу та швидко її змішує (*“an electric machine that cuts, slices, and mixes food quickly”* [9]). На інтернет-сайтах продавців кухонної техніки знаходимо детальніше пояснення: *“A great food processor is able to dice, mince, grind, knead, puree, slice and shred”* (<https://www.goodhousekeeping.com/appliances/a26064214/best-food-processors-review/>), тобто це прилад, який може нарізати кубиками і скибочками, розмелювати м'ясо, місити тісто, робити пюре, подрібнювати продукти. До сполуки

food processor «Новий українсько-англійський словник» [7] пропонує перекладний відповідник *кухонна машина*. Але магазини побутової техніки в Україні пропонують для продажу *кухонні машини* й *кухонні комбайни*. У рекламних матеріалах відмінності між ними пояснюють тим, що машини більші за розміром, потужніші, мають більше функцій та широкую комплектацію. У кухонній машині, по суті, поєднуються дуже багато функцій менших приладів: міксера, блендера, м'ясорубки, подрібнювача, тістоміса та ін. Тому під час перекладу наведеного вище речення орієнтуємося на ширший контекст: автор у відео використовує саме кухонну машину: *Покладу 250 грамів у кухонну машину...* Такий переклад можемо трактувати як синонімічну заміну.

В іншому контексті у Джеймі Олівера фіксуємо уживання лексеми *processor*: *Three cloves of garlic go straight into the processor...*, але відео демонструє використання мовцем значно меншого за розміром приладу, який в українському контексті отримав би іменування кухонного комбайна. Та під час перекладу зважаємо на необхідність дотримання вимог ізохронії, тому вважаємо за доцільне застосувати трансформацію еквонімізації: *Три зубчики часнику прямо в блендер...*, що не спотворює зміст кінцевого повідомлення, оскільки кухар використовував саме цю насадку до комбайна.

В інших контекстах доречним буде застосування прийому синонімічної заміни або генералізації: *Use the paddle attachment* (А. Олсон) – *Використовуйте насадку-лопатку*; *I have discovered you can use your pasta roller...* (А. Олсон) – *Я відкрила, що ви можете використати насадку для пасту...* Кухонні машини допускають комплектацію різноманітними аксесуарами, додатковими елементами спеціалізованого призначення. Для таких змінних компонентів у сучасному українському мовленні часто вживається слова *насадка* із залежними іменниками, як-от: *насадка для замісу тіста*, *насадка для картоплі фри* тощо. Під час перекладу, як бачимо, застосовується і зміна порядку слів, що є типовим для перекладу іменниково-іменникових словосполучень із означальними відношеннями.

Синонімічні та метонімічні заміни доводиться використовувати під час перекладу лексикалізованих термінологічних словосполучень, оскільки в різних лінгвокультурах семантичною основою творення термінів стали різні ознаки. Скажімо, лексема *powder* входить до складу терміносполук *Dutch processed cocoa powder*, *baking powder*, *gelatin powder*, *meringue powder*, *espresso powder*, *skim milk powder*. В усіх випадках актуалізовані семи «сухий», «порошок». Але для кожної сполуки маємо різні українські відповідники.

Перше словосполучення може бути перекладене як *алкалізований какао-порошок* (синонімічна заміна), або *алкалізоване какао* (синонімічна заміна з опущенням), або як *голландський какао-порошок*, або *голландське какао* (опущення). Для проведеного нами закадрового перекладу доцільним видається вживання варіанта *алкалізоване какао* з двох причин. По-перше, цей термін, в основу якого покладено ознаку за процесом виготовлення (какао-порошок піддається процесу алкалізації – оброблення лугами, що знижує кислотність какао, надає йому більш темного кольору та збільшує термін зберігання), більш відомий в українській лінгвокультурі, саме ця характеристика зазначається на товарних упаковках. По-друге, це словосполучення у формі родового відмінка містить 10 складів, що краще відповідає восьми складовому англійському словосполученню, аніж кореферентна заміна із компонентом *порошок*, яка містить 13 складів: *three quarters of a cup of Dutch processed cocoa powder* (А. Олсон) – *три чверті склянки алкалізованого какао*. Принагідно зауважимо, що в англійській лінгвокультурі також є терміносполука *alkalized cocoa powder*, але більш відомим і уживаним (зокрема, саме він зазначається на товарних упаковках) є термін із іншою мотивацією: *Dutch* – *голландський* – за місцем розроблення процесу на початку XIX століття.

Для перекладу другої терміносполуки *baking powder* може бути використано словосполучення *порошок для випічки* (частинимовна заміна дієприкметника на іменник, зміна синтаксичного зв'язку та порядку слів зі збереженням семного набору та внутрішньої форми номена) або слово *розпушувач* (синонімічна заміна, зміна ономаціологічної структури найменування та зміна мотиваційної бази – «те, що використовується для розпушування»). Беручи до уваги кількість складів та уживаність найменувань у живому мовленні (знову-таки суттєвим маркером виступає уживання слова чи словосполучення на товарних упаковках), надаємо перевагу лексемі *розпушувач*: *a teaspoon and a half of baking powder* (А. Олсон) – *півтори чайної ложки розпушувача*. Зауважимо, що у сучасному українському мовленні побутують і синонімічні вислови *пекарський порошок*, *пекарний порошок*, але вони значно менш уживані.

Для перекладу третьої терміносполуки *gelatin powder* уживаємо однослівний український відповідник *желатин*, застосовуючи трансформацію опущення: *I just need a teaspoon of plain gelatin powder* (А. Олсон) – *Зараз мені треба чайна ложка звичайного желатину*. По-перше, відповідник-словосполучення (родовий відмінок *желатинового порошку*) має 9 складів порівняно з 5 складами вихідної конструкції, що є неба-

жаним для закадрового перекладу. По-друге, харчовий желатин може бути порошкоподібний, гранульований і листовий, але в українській лінгвокультурі на форму вказують лише коли йдеться про листовий желатин, на форми порошку та гранул (такий желатин більш низької якості) експліцитно не вказують (зокрема, й на товарних упаковках).

Терміном *meringue powder* позначають порошок, який отримують із яєчних білків. Термін має прозору мотивацію щодо другого компонента – вказівку на текстуру продукту (це, дійсно, порошок) і приховану мотивацію щодо першого компонента – він мотивований словом *meringue* – “*a mixture of sugar and the beaten white part of eggs, baked until firm, or the light, sweet cake made of this*” [9], тобто в основі мотивації – мета використання предмета (продукту). Відповідником в українській мові буде терміносполука з іншою прозорою мотивацією – за вказівкою на сировину та одну з ознак текстури: *сухий яєчний білок*; також уживається двокомпонентне словосполучення *сухий білок*. Синонімом до терміносполучення в українській мові є лексема *альбумін*: це передусім біохімічний термін, але внаслідок процесу транстермінологізації він уживається й у сфері харчового виробництва. Під час перекладу фрази з цим словосполученням ми надали перевагу двокомпонентному словосполученню, яке містить меншу кількість складів: *Just beat one and a half tablespoons of meringue powder* (А. Олсон). – *Просто збийте півтори чайні ложки сухого білка*.

Під час перекладу словосполучення *espresso powder* застосовуємо граматичну трансформацію перестановки: *Now I'll add some instant espresso powder* (А. Олсон) – *Зараз я додаю трохи порошку еспресо*. Під час перекладу речення змушені застосувати й трансформацію опущення (*instant* – (*швидко*)розчинний), оскільки і без цього компонента перекладена фраза містить 14 складів проти 11 в оригінальній фразі.

Шосте найменування *skim milk powder* (синоніми *skimmed milk powder*, *nonfat dry milk powder*) означає дрібний сухий порошкоподібний продукт, який виготовляється зі знежиреного (збираного) молока. Подібний продукт виготовляється і з цільного (незбираного) молока, тоді він має назву *whole milk powder*. Українськими відповідниками до цих двох найменувань будуть синонімічні заміни *сухе знежирене молоко* і *сухе незбиране молоко* відповідно. При цьому зі значення терміносполуки зникають семи «сипкий», «дрібний» і лексична трансформація супроводжується зміною синтаксичного зв'язку та порядку слів. Але якщо структура мови перекладу має 4 склади, то необхідний у тексті перекладу родовий відмінок повного українського відповідника матиме

11 складів, що для закадрового перекладу небажано. Тому вважаємо за доцільне застосувати прийом генералізації (із синтаксичного погляду матимемо опущення): *I add one and a half tablespoons of skim milk powder* (А. Олсон) – *Я додаю півтори чайної ложки сухого молока*.

Принагідно зауважимо, що в проаналізованих текстах зафіксовано вживання ще двох терміносполук із компонентом *milk*, які вимагають уваги перекладача: *I've got a cup of evaporated milk along with a half a cup of regular milk* (А. Олсон). *Regular milk* – це звичайне молоко (у багатьох контекстах протиставляється *organic milk* – органічному молоку, отриманому від худоби, вирощеної за методами органічного виробництва). Англо-українські словники пропонують сполучення *evaporated milk* перекладати як *згущене молоко* [7]. Але такий переклад може стати перекладацькою помилкою. *Згущеним молоком* в Україні називають концентрований молочний продукт, отриманий із молока шляхом згущення та консервування цукром або стерилізацією. Широкому загалу відомо передусім згущене молоко з цукром, саме з таким продуктом відразу виникають асоціації. Але згущування молока може відбуватися і без додавання цукрового сиропу, у такому разі продукт консервують шляхом стерилізації й у результаті отримують «згущене молоко без цукру», яке називають концентрованим молоком. Англійське *evaporated milk* позначає саме згущене молоко без цукру, тому під час перекладу доцільно вживати термін *концентроване молоко*: *Я беру склянку концентрованого молока й пів склянки звичайного молока*.

Також перед перекладачем постають певні труднощі під час перекладу слів на позначення процесів обробки продуктів та приготування страв. Поряд із лексемами, які мають повні словникові відповідники (*roast* – *запекати*, *bake* – *пекти*, *fry* – *смажити*, *boil* – *варити*, *glaze* – *глазурувати*, *blanch* – *бланшувати*), є такі, що під час перекладу потребують застосування перекладацької трансформації додавання, завдяки чому експлікуються ті чи ті семи: *simmer* – *варити (кип'ятити) на малому вогні*, *skim* – *знімати, збирати (піну, вершки, накип тощо)*. Це небажано у разі закадрового перекладу в плані тривалості звучання, але інколи цього не можна уникнути задля досягнення точності та еквівалентності перекладу: *Up to the boil and then turn it down. Let it simmer and then skim it.* (Г. Рамзі) (17 складів) – *Закип'ятить і зменшить газ. Нехай кипить помалу, знімать піну*. (19 складів). У наведеному прикладі фіксуємо частиномовну заміну (*up to the boil* – *закип'ятить*), кореферентні заміни (*it* – *газ*, *it* – *піну*).

З іншого боку, є лексеми, що допускають низку синонімічних заміни під час перекладу: *crumble* –

(по)дрібнити, (по)(роз)кришити, (роз)дробити, (роз)лама(ува)ти: *I just **crumble** them in to the mushrooms* (Г. Рамзі) – Я просто **розламаю** їх до грибів (у рецепті йдеться про каштани).

Англійська лексема *cook* має загальне значення «готувати їжу способами теплової обробки» (“*to prepare food by heating it in a particular way, or (of food) to be prepared in this way*” [9]). У перекладних текстах вона може зазнавати формальної трансформації, замінюватися на словниковий відповідник *готувати* («3. Варити, приготувати їжу; куховарити» [8]). Але доволі часто застосовують трансформацію конкретизації й під час перекладу вказують на спосіб теплової обробки, що, зрозуміло, визначається контекстом: *On Christmas day simply pop it into the oven and **cook** at 200 degrees 40 minutes* (Г. Рамзі) – На Різдво просто покладіть це до духовки і **готуйте** при 200 градусах 40 хвилин; *This year **I'm cooking** my bird two ways for maximum flexibility* (Дж. Олівер) – Цьогоріч я **приготую** свою птицю двома способами для максимальної гнучкості; *That's going to go into a pan of boiling water just to **cook** for about 5 minutes* (Дж. Олівер) – Відправляємо це в каструлю з окропом і **варимо** близько 5 хвилин; *Put a lid on and **cook** that slowly* (Дж. Олівер) – Накрийте кришкою і повільно **тушкуйте**.

Англійська мова має низку слів на позначення різних способів нарізання продуктів, на що слід зважати під час перекладу й застосовувати або трансформацію додавання, або трансформацію генералізації, уживаючи гіперонім. Гіпероніму *cut* – (на)різати в англійській мові відповідають гіпоніми *slice* – *різати тонкими скибочками*, *dice* – *нарізати кубиками*, *chop (up)* – *шаткувати, кришити*, *shred* – (на)різати, *rвати тонкими смужками*, *mince* – *різати (сікти) на дрібні шматочки*, *trim* – *підрізати (край, верх тощо), підрівнювати*. Повторимося, що додавати лексеми до звукової фрази небажано у разі закадрового перекладу, й компенсувати застосування генералізації допомагає відео, на якому демонструється спосіб нарізання. Крім того, можливі і синонімічні заміни українськими відповідниками (на)різати, (на)кришити, (по)дрібнити, (на)шаткувати тощо: *First thing **slice** the onion* (Г. Рамзі) – Спочатку **наріжте** цибулю; *One or two nice apple. Roughly **chop** it* (Дж. Олівер) – Одне або два яблука. **Розріжте** його; *I'll **dice** it up* (А. Олсон) – **Покришу** їх (ідеться про цукати з апельсинових шкірок; маємо у цьому випадку й морфологічну трансформацію – категорійну заміну числа); *Take off the outer leaves, **trim** the bottom and **cut** in half* (Г. Рамзі) – Зніміть верхні листки, **зріжте** низ і **розріжте** навпіл; *We'll let that simmer now, just enough time for me to get some herbs **chopped up**. So just finely **slice** the parsley* (Дж. Олівер) – Нехай

це потихеньку кипить, якраз досить часу **накришити** зелень. Просто гарно **нарізаємо** петрушку (у цьому прикладі маємо також зміну синтаксичної структури речення – заміну предикативної частини з конструкцією об'єктного інфінітива на просте двоскладне речення, синонімічну заміну *herbs* – *зелень*).

Ще одним аспектом лексичних труднощів перекладу виявився переклад метафоричних висловів. Це те, що не властиво письмовим рецептам, але для контексту відеоблогінгу є прийнятним і навіть бажаним із огляду на його орієнтування не тільки на функцію інформування та пояснення, але й на експресивну та естетичну функції. Під час перекладу застосували трансформацію демегафоризації: *Just **kiss** those with a little bit of honey, and that will just protect the lovely crispy skin* (Дж. Олівер) – **Нанесіть** зверху трохи меду, і це захистить цю чудову хрустку шкірочку; *Now sage, and pork, and apple – that's the perfect **marriage*** (Г. Рамзі) – **Шавлія, свинина, яблуко – чудове поєднання**. В інших випадках ми зберегли метафори, застосувавши граматичні трансформації: *windowpane tea cookies* (А. Олсон) – чайне печиво з **віконцем** (зміна порядку слів); *I'm going to do **diamonds cutouts*** (А. Олсон) – А тепер **виріжу діаманти** (опущення).

Аналізовані нами кулінарні тексти насичені прикметниками певних тематичних груп. Умовно ми виокремили дві ключові групи: до першої віднесли прикметники, що безпосередньо описують різні сторони страв або їх інгредієнтів: називають ознаки предметів за властивостями, що сприймаються органами смаку, дотику, слуху, нюху; до другої віднесли прикметники зі значенням загальної позитивної оцінки. Під час перекладу кулінарних текстів важливо якомога точніше перекласти лексеми першої групи, тоді як друга група припускає застосування синонімічного перекладу, експресивних конотативних трансформацій посилення чи применшення ознаки [10, с. 76], можливе застосування трансформації опущення, якщо в англійському тексті вжито синоніми. Також необхідно під час перекладу зберегти смисловий взаємозв'язок між лексемами цих двох груп: лише отримання певної якісної ознаки (текстури страви, балансу смаку тощо) дає підстави для позитивної оцінки. Наведемо кілька прикладів.

*It makes it a little bit **sweete*** (Г. Рамзі) – Вони **роблять** її трохи **солодшою**. У контексті йдеться про додавання яблук до начинки зі свинини; застосовано граматичну трансформацію категорійної заміни числа.

*I don't want a **runny** sauce. I want something really **nice and thick, delicious, packed full of flavor*** (Г. Рамзі) – Я не хочу, щоб соус був **рідким**. Хочу, щоб він був **гарним, густим, вишуканим, спов-**

неним смаку. Цей приклад яскраво демонструє згаданий вище взаємозв'язок: лише досягнення якісної ознаки (густа текстура соусу) дає підстави для високої загальної позитивної оцінки. Під час перекладу застосовано граматичні трансформації зміни структури речень. В іншому прикладі також простежуємо цей смисловий взаємозв'язок, але акцент зроблено на ознаці кольору: *So after the 30 minutes you've got this beautiful golden brown pastry* (А. Олсон) – *За 30 хвилин ви маєте ці чудові золотисто-коричневі коржі*. Під час перекладу цього речення застосовано також трансформацію конкретизації: англійське *pastry* уживається на означення широкого кола кондитерських виробів, повного словникового відповідника українська мова не має, тож добір слова під час перекладу залежить від контексту.

So it's silky, silky, smooth, and it's going to be amazing (Дж. Олівер) – *Він шовковистий, однорідний, і буде чудовим*. У контексті йдеться про опис текстури збитого в кухонній машині крему, тож для доволі широкозначного англійського прикметника *smooth* використали під час перекладу прикметник *однорідний*, що конкретизує ознаку однаковості складу та властивостей в усіх частинах [8]. Акцентування семи «однорідний» маємо і в такому контексті: *The butter and the chocolate have melted through and this is nice and smooth*. (А. Олсон) – *Масло й шоколад повністю розтопилися, суміш гарна й однорідна*.

Нерідко у відеотекстах Джеймі Олівера та Гордона Рамзі в одному реченні вживаються кілька прикметників позитивної оцінки, часом із залежними прислівниками, що вказують на міру вияву ознаки, або прислівниками, утвореними від оцінних прикметників. Можливий і дослівний переклад, але, як правило, доводиться застосовувати і лексичні, і граматичні трансформації. Наведемо кілька прикладів.

The balance of flavours is nice and delicate (Г. Рамзі) – *Баланс смаків гарний і витончений*.

I'm going to show you a brilliant side dish that is so beautiful, delicious, and really fun to put together (Дж. Олівер) – *Я покажу вам чудовий гарнір, прекрасний, смачний, легкий у приготуванні*. Під час перекладу застосували конотативну трансформацію применшення ознаки (*brilliant* – *чудовий*), синонімічну заміну (*fun* – *легкий*), опущення (*really*), заміну словосполучення однослівним відповідником (*side dish* – *гарнір*).

Of course, cabbage is incredibly good for you, but we've made this so desirable, so delicious (Дж. Олівер) – *Зрозуміло, капуста дуже корисна, а ми зробили її ще такою гарною, такою смачною*. Під час перекладу застосували конотативну трансформацію применшення ознаки (*incredibly* – *дуже*, *desirable* – *гарна*), конкретизації (*good* – *корисна*).

Don't worry if it's not perfect, the flavours are going to be amazing (Дж. Олівер) – *Не хвилюйтеся, якщо вони не ідеальні, смак буде дивовижним*. Під час перекладу застосовуємо граматичну трансформацію категорійної заміни числа (*it* – *вони*).

It's looks rich, delicious, sumptuous, luxurious (Г. Рамзі) – *Це виглядає поживно, смачно, розкішно*. Під час перекладу застосували частинимовну заміну (прикметники замінено під час перекладу на прислівники), трансформацію опущення (два синонімічні прикметники перекладено одним словом *sumptuous, luxurious* – *розкішно*), конкретизацію та применшення ознаки (*rich* – *поживно*).

It's rich, sumptuous and incredibly easy to do (Г. Рамзі) – *Розкішна і наддивовижно проста в приготуванні страва*. Під час перекладу змінено структуру речення: в українському перекладі маємо односкладне називне речення, застосовано трансформацію опущення (два синонімічні прикметники перекладено одним словом *rich, sumptuous* – *розкішна*).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, переклад кулінарних текстів вимагає від перекладача обізнаності у сфері кулінарії, уваги до низки позамовних чинників. Багато кулінарних назв англійської та української лінгвокультури є лише частковими відповідниками, оскільки різняться внутрішньою формою, набором сем, граматичною структурою. Важливим є вибір перекладацького відповідника залежно від контексту. Серед лексичних труднощів перекладу виокремлено: переклад назв інгредієнтів, кулінарних дій і процесів, посуду, кухонного приладдя та начиння, термінологізованих словосполучень, метафоричних висловів, прикметників. Під час перекладу застосовано такі типи трансформацій, як: синонімічні заміни, кореферентні заміни, метонімічні заміни (зокрема, конкретизація, генералізація, еквонімізація), деметафоризація, експресивні конотативні трансформації посилення чи применшення ознаки. Лексичні трансформації в більшості супроводжуються трансформаціями на граматичному рівні.

Подальші дослідження передбачають, по-перше, залучення до аналізу інших типів текстів сучасного кулінарного дискурсу, по-друге, опис граматичних труднощів перекладу, по-третє, вивчення соціокультурних аспектів перекладу кулінарних текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Culinary Linguistics. The chef's special / Edited by Cornelia Gerhardt, Maximiliane Frobenius and Susanne Ley. John Benjamins Publishing Company Amsterdam/Philadelphia, 2013, 347 p.
2. Mac Con Iomaire M. The Language of Food: A Review of the 2009 Oxford Symposium on Food and Cookery. *Journal of Culinary*

- Science and Technology*, Vol. 7. 2019, No. 2–3, pp. 211–217.
3. Жулавська О., Заболотна І. Способи відтворення кулінаронімів українською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. № 52. Том 2. С. 137–140.
 4. Державецкая И. Глюттотическая лексика и проблемы её перевода. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. 2013. Том 26 (65). № 1. С. 466–470.
 5. Панченко О. Глютонічний дискурс як проблема перекладу. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2021. № 16. С. 90–95.
 6. Чернова Ю., Гаращенко Т. Кулінарна термінологія та проблеми її перекладу. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 148–151.
 7. Англо-українські словники. URL: <https://e2u.org.ua>
 8. Словник української мови : в 11 т. URL: <http://sum.in.ua>
 9. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org>
 10. Литвин І. Перекладознавство : науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
- REFERENCES**
1. Culinary Linguistics. The chef's special / Edited by Cornelia Gerhardt, Maximiliane Frobenius and Susanne Ley. John Benjamins Publishing Company Amsterdam/Philadelphia, 2013, 347 p.
 2. Mac Con Iomaire, M. (2019). The Language of Food: A Review of the 2009 Oxford Symposium on Food and Cookery. *Journal of Culinary Science and Technology*. Vol. 7. No. 2–3, pp. 211–217.
 3. Zhulavska, O., Zabolotna, I. (2021). Sposoby vidtvorennia kulinaronimiv ukrainskoiu movoiu [Ways of reproduction of culinary names in the Ukrainian language]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. 2021. No. 52, Iss. 2, pp. 137–140.
 4. Derzhavetska, I. (2013). Glyuttonicheskaia leksika i problemy eyo perevoda [Gluttonic lexis and difficulties of its translation]. *Uchenyie zapiski Tavricheskogo natsionalnogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya "Filologiya. Sotsialnye kommunikatsii"*. 2013. Vol. 26 (65). No. 1, pp. 466–470.
 5. Panchenko, O. (2021). Hliutonichnyi dyskurs yak problema perekladu [Gluttonic discourse as a problem of translation]. *Naukovyi visnyk Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni I. Franka. Serii: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. 2021. No. 16, pp. 90–95.
 6. Chernova, Yu., Harashchenko, T. (2018). Kulinarna terminolohiia ta problemy yii perekladu [Culinary terminology and problems of its translation]. *Molodyi vchenyi*. 2018. No. 12 (64), pp. 148–151.
 7. Anhlo-ukrainski slovnyky [English-Ukrainian dictionaries]. Retrieved from: <https://e2u.org.ua>
 8. Slovyk ukrainskoi movy [Ukrainian language vocabulary]: v 11 t. Retrieved from: <http://sum.in.ua>
 9. Cambridge Dictionary. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org>
 10. Lytvyn, I. (2013). Perekladoznnavstvo [Translation studies] : naukoviy posibnyk. Cherkasy : Vydavnytstvo Yu. A. Chabanenko. 2013, 288 p.